

Lunds Universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV 102
Vt. 2007

Handledare: Ylva Stubbergaard

”Börja packa Chávez!” – En kritisk diskursanalys över
tre svenska morgontidningars rapportering kring Venezuelas
folkomröstning om Hugo Chávez’ presidentskap 2004

Alexandra Franzén

Abstract (Kandidatuppsats 41-60p)

The purpose of this thesis is to examine how the president of Venezuela, Hugo Chávez, is described in the Swedish press. The research question of the paper is “How was president Hugo Chávez portrayed in Swedish newspapers in the 2004 Venezuelan referendum?”. The answer of this question provides information about how the mass media form the image of current political events which is an important aspect of power. The applied method and theory in the study is the critical discourse analysis. The material consists of texts published in the Swedish newspapers Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten and Sydsvenska Dagbladet as well as several books and articles about the political situation in Venezuela after the victory of Chávez in 1998 in order to relate the Swedish “Chávez – discourse” to the social and political context of Venezuela. The thesis’ most important finding is that Hugo Chávez is being portrayed as a classical Latin American dictator in the Swedish press.

Keywords: Critical discourse analysis, Hugo Chávez, ideology, press, hegemony

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Disposition	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Material	5
1.4 Diskursanalys	6
1.5 Den konkreta forskningsprocessen	8
1.6 Ideologi och hegemoni	10
1.7 Massmedias diskursiva och politiska makt	12
1.8 Tidigare forskning	13
2. Presentation av det empiriska materialet	15
2.1 Den auktoritära Chávez	15
2.2 Chávez, en ny Castro	15
2.3 Hugo Chávez som narr	16
2.4 Den våldsamme Chávez	17
2.5 Oppositionen	17
2.6 Den inkompetente Chávez	18
2.7 Motdiskursen	19
3. Venezuela under Hugo Chávez	20
4. Analys- Bilden av Chávez	23
4.1 Den svenska Chávez-diskursen	23
4.2 Chávez-diskursen, en ideologisk konstruktion	24
4.3 En möjlig motdiskurs?	26
5. Slutsatser	27
6. Referenser	30
6.1 Litteratur	30
6.2 Refererade artiklar	31
6.3 Andra källor	32

1. Inledning

Jag minns den elfte april 2002. Hugo Chávez hade blivit avsatt av militären och landets nya diktator, Pedro Carmona, kom närmast från en topposition i den venezolanska högern. Det var en beklämmande tanke att Venezuela nu skulle sälla sig till den långa lista av latinamerikanska länder som fått sina regeringar avsatta på grund av att den inhemska makteliten och den rika grannen i norr inte kunde acceptera en politik som syftade till att omfördela resurser från de allra rikaste medborgarna till de allra fattigaste. Detsamma hade tidigare inträffat i länder som Chile och Guatemala. För en gammal SSU:are var kuppen nedslående i dubbel bemärkelse; inte enbart skulle Venezuela nu bli en diktatur utan Latinamerikas fattiga hade att än en gång få lära sig den bittra läxan att experiment i demokratisk socialism helt enkelt inte accepterades på kontinenten¹. Den bild som svensk massmedia gav var dock något annorlunda än min egen, ett flertal tidningar och TV-kanaler menade att det var positivt att den demokratiskt valde regeringschefen blivit kidnappad och att en diktator hade upplöst parlamentet. I Sydsvenska Dagbladet kunde jag måndagen den 15 april läsa följande ord under rubriken ”Gråt för Venezuela”. ”*Bara ett par dagar efter sin påtvingade avgång som Venezuelas president återvände Hugo Chavez till regeringspalatset Miraflores i Caracas. Massiva folkliga protester, generalstrejk och blodsutgjutelse i torsdags ledde till att militären bröt med Chavez. En civil övergångsregering tillsattes under Pedro Carmona... Folket störtade honom. Sedan fick militären kalla fötter. Gråt för demokratin, Venezuela²*”. Det var när jag läste rader som dessa som mitt intresse för hur Chávez presenteras i svensk massmedia först väcktes.

1.1 Disposition

I uppsatsens inledande kapitel presenteras studiens syfte och frågeställning. Här behandlas även studiens teori och metod, den kritiska diskursanalysen, utförligt³. I nästa avsnitt redovisas det empiriska tidningsmaterialet, denna del följs av en beskrivning av Venezuela

---

¹ Inom kvalitativ forskning betonas vikten av att forskaren öppet redovisar sin förförståelse gällande sin forskningsfråga. Simone de Beauvoir skriver i ”Det andra könet” att ”*Förmodligen är det omöjligt att behandla något mänskligt problem utan att ta ställning. Redan sättet att ställa frågorna och det perspektiv som anläggs förutsätter en rangordning av olika intressen; varje hållning inbegriper värderingar, och det finns inte någon så kallad objektiv beskrivning som inte avtecknar sig mot en etisk bakgrund. Det är bättre att redan från början redovisa de mer eller mindre underförstådda principerna i stället för att försöka dölja dem*”. Citat ur Simone de Beauvoir, ”Det andra könet”, 2006, sid. 36-37.

² Osignerad ledare i Sydsvenska Dagbladet citerad ur Kalle Holmquist, ”Adíos, Hugo Chávez” – Svenska morgontidningars rapportering från statskuppen i Venezuela, april 2002”, Uppsats framlagd vid historiska institutionen, Lunds Universitet, 2005, sid. 13.

³ Det går inte att placera in diskursanalys i facken ”teori” eller ”metod”, den är bådadera på en och samma gång. Stefan Sjöberg, Löntagarfondsfrågan- En hegemonisk vändpunkt”, Avhandling framlagd vid sociologiska institutionen, Uppsala Universitet, 2003, sid. 8

och den sociala kontext de studerade artiklarna talar om i enlighet med den kritiska diskursanalysens fokus på texters samhälleliga kontext. Därefter analyseras det empiriska materialet i ljuset av den kritiska diskursanalysens teoretiska grundbegrepp samt relateras till det tidigare beskrivna venezolanska politiska systemet. Undersökningens slutsatser presenteras i det avslutande kapitlet.

1.2 Syfte och frågeställning

Den övergripande intentionen med följande uppsats är att undersöka hur massmedia kan forma människors bild av politiska fenomen vilket är en central del av maktutövning i det moderna samhället. En sådan mer generell frågeställning måste dock preciseras och specificeras för att kunna bli hanterbar. Syftet med följande uppsats har därför begränsats till att granska den bild som ges av Hugo Chávez i svensk press. Studiens konkreta frågeställning lyder ”Vilken bild förmedlades av Hugo Chávez i svenska dagstidningar under folkomröstningen 2004?”.

Uppsatsen är av statsvetenskapligt intresse av flera skäl. Massmedias politiska makt har varit ett av statsvetenskapens viktigaste studieområden i alla fall sedan publicerandet av Walter Lippmanns klassiska studie från 1922 ”The public opinion” och studiens metod, den kritiska diskursanalysen, har på senare år haft ett stort genomslag inom samhällsvetenskaplig metodologi. Dessutom har händelseutvecklingen i Venezuela sedan Hugo Chávez valdes till president 1998 kommit att spela en vital roll för världspolitiken det senaste decenniet. De begrepp som används i uppsatsen definieras löpande i texten.

1.3 Material

I denna uppsats undersöks artiklar angående folkomröstningen om Chávez’ presidentskap i Venezuela år 2004 i Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten och Sydsvenska Dagbladet. Dessa tidningar är i sina geografiska områden (när det gäller DN även till viss del nationellt) ”agendasättare”, dvs. andra dagstidningar och massmedia-institutioner studerar dessa tidningars rapportering och följer den till stor del. Innehållet i DN spelar därför en mycket större roll för den svenska idédebatten än exempelvis detsamma i Aftonbladet även om den senare idag (liksom år 2004) har en större upplaga än DN⁴. Jag har i denna studie valt bort sådana artiklar som direkt uttrycker opinioner såsom insändare och ledare eftersom målet med uppsatsen är att nå den s.k. objektiva nyhetsjournalistikens bild av Chávez. Endast sådana

---

⁴ Uppgifter från hemsidan www.ts.se/public/pdf/upplagestatistik/dags_05_25feb.pdf, 1/8-2007.

artiklar som på något sätt under året 2004 kommenterade folkomröstningen har undersökts. Artiklar om läget i Venezuela som inte behandlade folkomröstningsfrågan har alltså inte studerats till följande uppsats.

Eftersom detta är en studie inom ramen för den kritiska diskursanalysen räcker det inte att enbart undersöka de aktuella artiklarna, vi måste även granska den sociala kontext om vilken texterna talar; i detta fall Venezuela under Hugo Chávez. Därför består studiens material även av främst forskningsrapporter rörande händelseutvecklingen i Venezuela sedan 1998. Det finns en internet-källa i följande uppsats. Jag har gjort bedömningen att den är tillförlitlig.

1.4 Diskursanalys

Övertygelsen att ”makten över tanken”⁵ är en central del av modern maktutövning har varit ett bärande tema i den västerländska kulturen i sekler, i politisk filosofi har bland annat John Stuart Mill, Karl Marx, Antonio Gramsci och C. Wright Mills diskuterat ”makten över tanken”. Ämnet har också varit ett viktigt motiv i nittonhundratalets skönlitteratur. August Strindberg, George Orwell och Ray Bradbury har alla skrivit böcker om makten över tanken. Den samhällsvetenskapliga gren som främst sysslar med frågor rörande sambandet mellan makt, tankar och människans språk är diskursanalysen.

Diskursanalys tillhör samma kategori samhällsvetenskapliga termer som feminism, modernism samt marxism dvs. det är en vetenskaplig betäckning som kräver en vidare definition för att kunna användas eftersom benämningen i sig har en rad olika betydelser⁶. Det första vi måste fråga oss är därför: vad är en diskurs? I följande uppsats kommer diskurs att innebära ”*Ett bestämt sätt att tala om och förstå världen*”⁷. Den andra frågan vi måste ställa oss är: varför ska en samhällsvetare studera diskurser? I botten för all form av diskursanalys ligger övertygelsen om att det finns ett samband mellan människans verklighetsuppfattning och hennes agerande. I praktiken innebär detta att all politik i grunden vilar på vissa bestämda föreställningar om hur världen ser ut, ett visst synsätt leder till att en del åtgärder blir rimliga och andra orimliga i en given kontext⁸. Walter Lippman skrev i sin klassiska studie över massmedia ”The Public Opinion” ”*The way in which the world is imagined determines at any*

---

⁵ Begreppet ”makten över tanken” kommer ursprungligen från sociologen Steven Lukes. Steven Lukes, ”Power: A radical view, 2005

⁶ Ingrid Sahlin, ”Diskursanalys som sociologisk metod” i Katarina Sjöberg (red.) *Mer än kalla fakta*, 1999, sid. 87

⁷ Citat ur Börjesson/Palmblad, ”Introduktion” i Börjesson/Palmblad (red.) *Diskursanalys i praktiken*, 2007, sid. 13

⁸ Winther Jörgensen/Philipps, ”Diskursanalys som teori och metod”, 2000, sid. 12 och Norman Fairclough, ”Language and Power”, 1989, sid.90

*particular moment what men will do*⁹". Detta är även anledningen till varför statsvetare bör studera diskurser. Diskurser har ett avgörande inflytande på politiken och är därmed en av maktutövningens viktigaste beståndsdelar¹⁰. Alla diskursanalytiker anser att det är omöjligt att separera studiet av makten från studiet av språket. Det är språket som strukturerar människors tankar, vi kan i regel inte tänka en tanke som det inte finns språkliga uttryck för¹¹. Den som har makt över definitioner och språkanvändning i ett samhälle har därför enligt diskursanalytikern även "makten över våra tankar". Så förklarade exempelvis Jürgen Habermas 1967 att "*Language is also a medium of domination and social force. It serves to legitimize relations of organized power. Insofar as the legitimizations of power relations...are not articulated...language is also ideological*"¹²".

I denna uppsats används den kritiska diskursanalysen som på många sätt skiljer sig från andra diskursteoretiska skolor. Inom kritisk diskursanalys menar man exempelvis att det existerar en skillnad mellan texten och den samhälleliga kontexten samt att ingen diskursanalys är komplett innan båda dessa utforskats och att det sker en ständig växelverkan mellan diskurser och den sociala verkligheten¹³. Postmodernistisk vetenskapsteori, exemplifierad av den franske sociologen Baudrillard's tanke att vi nu lever i en "hypervirtuell verklighet" där ingenting existerar utanför "texten/diskursen", är alltså helt frånvarande i den kritiska diskursanalysen trots sin dominans hos andra inriktningar inom diskursanalysen. Av denna anledning studerar den kritiska diskursanalysen inte enbart texter utan relaterar dessa även till den sociala verkligheten, något man inte gör inom andra grenar av den diskursanalytiska vetenskapstraditionen¹⁴. Kritiska diskursanalytiker menar att det är intressant för forskaren att studera texter och annat diskursivt material för att de inte bara reflekterar verkligheten utan är aktivt med och formar den. "*Texterna speglar, reproducerar eller ifrågasätter t.ex. makt... De kan användas för att komma åt relationer mellan individer eller grupper som ligger utanför texterna: det är så betraktade vi menar att texterna blir samhällsvetenskapligt intressanta*"¹⁵".

---

⁹ Citat ur Walter Lippman, "The public opinion", 1947, sid. 25

¹⁰ Bergström/Boréus, "Textens mening och makt", 2005, sid. 328

¹¹ Sahlén, 1999, sid. 89. Se också George Orwells bilaga till romanen "1984", George Orwell, "1984", 1959, sid. 297-307

¹² Jürgen Habermas citerad i Weiss/Wodak, "Introduction", sid. 15 i Weiss/Wodak (red.) *Critical Discourse Analysis*, 2003

¹³ Winther Jørgensen/Phillips, 2000, sid. 25 och 42, se även Fairclough, 1989, sid. 23 och 37

¹⁴ Vi ser här hur lik den kritiska diskursanalysen är ideologikritiken. Bergström/Boréus, 2005, sid. 170-171

¹⁵ Citat ur Bergström/Boréus, 2005, sid. 15

Precis som namnet antyder ingår den kritiska diskursanalysen i den vetenskapstradition som brukar benämnas Frankfurtskolan eller kritisk teori och delar därför Karl Marx' övertygelse att forskare inte enbart ska förstå världen utan också omdana den¹⁶. Den kritiska diskursanalysens emancipatoriska strävan framträder klart i vetenskapstraditionens uttalade önskan att vilja avslöja de ideologiska och förtryckande strukturer som ligger dolda i språk och texter för att förtryckta grupperingar ska kunna skapa ett intellektuellt självförsvar mot ideologisk manipulering¹⁷. Man får på intet sätt tolka detta politiska ställningstagande som en in blanco-check för ett ovetenskapligt förhållningssätt till den samhällsvetenskapliga forskningen, tvärtom skriver Fairclough att *"I write as a socialist with a generally low opinion of the social relationships in my society and a commitment to the emancipation of the people who are oppressed by them. This does not, I hope, mean that I am writing political propaganda. The scientific investigation of social matters is perfectly compatible with committed and "opinionated" investigators (there are no others!), and being committed does not excuse you from arguing rationally or producing evidence for your statements"*¹⁸.

1.5 Den konkreta forskningsprocessen

Valda teorier och metoder har avgörande konsekvenser för de vetenskapliga resultaten, de avgör vad man kan hitta, och lika viktigt, vad man inte kan finna i materialet. Teori är ett sätt för forskaren att "fokusera blicken" på delar av det empiriska materialet, eftersom *"utanför en referensram av begrepp och teorier finns inga vetenskapliga data, bara kaos"*¹⁹. Det innebär att en annan teori/metod hade inneburit en förändring i fokus på vad som bedömdes vara av intresse i materialet och därför gett andra resultat. Sådana resultat skulle inte ha skiljt sig i kvalitet från de vi får fram med hjälp av den kritiska diskursanalysen utan enbart gett annorlunda (och ingalunda sämre!) vetenskapliga insikter²⁰.

Det är idag närmast en truism att påstå att metod ska väljas utifrån aktuell frågeställning och inte vice versa, men det är en truism som förtjänas att upprepas. Den kritiska diskursanalysen lämpar sig väl för att utforska bilder av politiska fenomen i massmediala texter men denna metod har dock, precis som alla andra, vissa kvaliteter och därmed också vissa brister. För att kvalitativ forskning ska kunna anses vara av hög kvalitet ska intersubjektivitetskravet mötas.

---

¹⁶ Karl Marx, "Texter i urval", 2003. Marx' elfte Feurbach-tes lyder *"Filosoferna har bara tolkat världen på olika sätt, det gäller att förändra den"*. Citatet som återfinns på sid. 120 kan sägas sammanfatta hela den kritiska teorins inställning till relationen mellan samhällsvetenskap och politik.

¹⁷ Fairclough, 1989, sid. 1-5

¹⁸ Citat ur Fairclough, 1989, sid. 5

¹⁹ Gunnar Myrdal citerad i Lennart Lundquist, "Det vetenskapliga studiet av politik", 1993, sid. 117

²⁰ Lundquist, 1993, sid. 123-124 och Bergström/Boréus, 2005, sid.254

Intersubjektivitet definieras av Lundquist som *”att den vetenskapliga framställningen i princip ska vara rekonstruerbar för läsaren... I princip ska alla med en vetenskaplig utbildning tolka processen och resultaten på ungefär samma sätt”*²¹. Lundquist tillägger dock att total intersubjektivitet också kräver att de forskare som granskar de vetenskapliga resultaten delar upphovsmannens förförståelse, en åsikt som Joakim Israel delar²².

Kvantitativa vetenskapsmäns huvudkritik mot all form av kvalitativ forskning (textanalytisk eller ej), är att den har mycket svårt att nå upp till en acceptabel nivå av intersubjektivitet. Den form av kritisk diskursanalys av tidningsmaterial som används i denna uppsats har dock en hög grad av intersubjektivitet då utomstående utan problem kan ta del av samma underlag och upprepa undersökningen²³. Emellertid är det bra att behålla Lundquists och Israels lärdomar i minnet; utan samstämmig förförståelse kommer troligtvis två personer som utgår från samma material, teori och metod ändå att få i alla fall delvis skilda resultat.

Intersubjektivitetskravet innebär att den textanalytiska forskaren förutom att redovisa sin förförståelse för det valda forskningsproblemet även måste ge en tydlig beskrivning av det konkreta arbetssättet eftersom kvalitativa metoder saknar de strikta regler för experiment och laborationer som den kvantitativa forskningen använder sig av. Av den anledningen har jag valt att kort redogöra för mitt tillvägagångssätt i följande studie.

Jag började med att läsa igenom alla de aktuella artiklarna flera gånger, man får då en känsla för de teman och ämnen som dominerar texterna. Nästa steg i analysarbetet är att med hjälp av sin teori och metod vaska fram frågor som man använder för att få fram specifik information ur artiklarna. I detta fall har frågorna ”Hur presenteras Chavez/chavisterna i artiklarna?” och ”Hur presenteras oppositionen i de aktuella artiklarna” begagnats. På detta sätt kan forskaren både låta ”empirin tala för sig själv” och analysera materialet teoretiskt på en och samma gång och är det arbetssätt som tillämpats i denna uppsats. Den stora fördelen med denna ”dubbla läsning” är att forskaren slipper göra våld på de eventuella delar av materialet som inte faller inom ramarna för den valda teorin²⁴. När man väl fått fram sina kategorier får man som kvalitativ forskare söka efter representativa citat som på ett tydligt och rättvist sätt får fram den aktuella indelningsgruppens typiska särdrag. Citat är oerhört viktiga inom kvalitativ textanalys, på många sätt kan man likna dem vid de tabeller och diagram som statistikern

---

²¹ Citat ur Lundquist, 1993, sid. 52

²² Lundquist, 1993, sid. 53 och Joachim Israel, ”Om konsten att lyfta sig själv i håret och behålla barnet i badvattnet, 1972, sid. 21

²³ Sahlin, 1999, sid. 90-91

²⁴ Ovanstående arbetssätt rekommenderas i Karin Widerberg, ”Kvalitativ forskning i praktiken”, 2002, sid. 144-145

använder sig av. Det är redovisningen av citat respektive tabeller som ger andra utomstående läsare en chans att kunna bedöma den vetenskapliga standarden på de tolkningar av empiri som forskarna presenterar. Citatredovisning är därför en förutsättning för vetenskaplig kvalitet i diskursanalyser²⁵. Inom all form av diskursanalys används en speciell tolkningsmodell där de diskursiva fragmenten tolkas utifrån den totala diskursen och vice versa. I vårt fall innebär det rent konkret att ”bilden av Chávez” byggs upp utifrån de enskilda artiklarna samtidigt som varje artikel ses i ljuset av den totala bild av Chávez som växer fram under analysen. Man kan alltså inte separera interpretationen av diskursens del respektive helhet utan dessa analyseras analogt²⁶. Det kan här vara på sin plats att upplysa läsaren om att diskursanalysen brukar delas upp i två olika inriktningar, lingvistisk respektive samhällsvetenskaplig diskursanalys.

Lingvistisk diskursanalys koncentrerar sig på diskursens språkliga uppbyggnad och används främst av forskare inom humaniora. Den samhällsvetenskapliga diskursanalysen är istället inriktad på att söka diskursens bärande motiv och tankemönster och är, föga förvånande, den version som sociologer och statsvetare brukar nyttja²⁷.

Jag har i denna studie använt mig av kritisk diskursanalys generellt och alltså inte utgått från en enda författare inom traditionen. Författarna Winther/Jørgensen tycker inte att det är något problem att plocka olika delar från diverse diskursanalytiska skolor för att få fram sin egen ”ideala diskursanalys”²⁸. Personligen menar jag att detta kan vara problematiskt eftersom man då riskerar blanda teorier/metoder med olika vetenskapsteoretiska premisser och politiska mål men jag delar deras resonemang så länge forskaren rör sig inom ett ”forskningsparadigm”²⁹ vilken den kritiska diskursanalysen är.

1.6 Ideologi och hegemoni

Det finns två teoretiska begrepp inom den kritiska diskursanalysen som är av speciell vikt, ideologi och hegemoni. Redan dessa begrepp avslöjar den kritiska diskursanalysens viktigaste teoretiska inspirationskälla: den gramscianska marxismen³⁰. Som bekant menade Gramsci att

---

²⁵ Bergström/Boréus, 2005, sid. 353-354

²⁶ Bergström/Boréus, 2005, sid. 25 och 28 samt Widerberg, 2002, sid. 162

²⁷ Den form av diskursanalys som tillämpas i följande uppsats rymms inom det samhällsvetenskapliga fältet. Se Widerberg, 2002, sid. 156-176

²⁸ Winther/Jørgensen, 2000, sid. 10

²⁹ Begreppet paradigm har kommit att anta ett antal olika betydelser inom den moderna samhällsvetenskapen. Här åsyftas en gemensam vetenskaplig grundsyn rörande teori, metod samt politiska mål. Se Goldmann/Pedersen/Österud, ”Statsvetenskapligt Lexikon, 1997, sid. 191-192

³⁰ För en grundlig framställning av Antonio Gramscis hegemoniteori se Alexandra Franzén, ”Maktens ideologi”, uppsats framlagd vid Statsvetenskapliga institutionen, 2006.

bourgeoisien³¹ säkrade sitt maktherravälde i det moderna samhället med hjälp av såväl våld som ideologisk kontroll. Kritiska diskursanalytiker förnekar inte våldets betydelse i modern politik men är främst intresserade av att studera maktutövningens ideologiska aspekter³² och framförallt ”skapande av samtycke³³”. *”A broad distinction between the exercise of power through coercion of various sorts including physical violence, and the exercise through the manufacture of consent to or at least acquiescence towards it. Power relations depend on both, though in varying proportions. Ideology is the prime means of manufacturing consent³⁴”*.

Ideologi definieras inom kritisk diskursanalys som *”meaning in the service of power³⁵* och det är via ideologin som bourgeoisien (re)producerar sitt maktherravälde³⁶. Målet för makteliten är att deras ideologiska tankar ska bli så allmänt accepterade att de för allmänheten upphör att vara ”opinioner” utan istället blir en del av ”det sunda förnuftet”, det enda sättet man kan tänka kring en fråga³⁷. Ifall den bourgeoisien har vunnit striden om ”det sunda förnuftet” och alltså slipper få sin världsbild ifrågasatt av andra grupper är den på god väg att uppnå hegemoni, eller totalt ledarskap i samhället. *”Hegemony is about constructing alliances, and integrating rather than simply dominating subordinate classes, through concessions or through ideological means, to win their consent³⁸”*. Bourgeoisien kan dock aldrig få totalt ideologiskt herravälde, det finns alltid sprickor eller hål i diskurser som hotar att slå sönder den officiella diskursen i framtiden. Ifall sprickorna eller hålen i diskursen blir omfattande kan diskursens innehåll helt komma att ändras, vilket på metodspråk kallas att man står inför ”ett diskursivt brott³⁹”. Eftersom varje diskurs bär på sprickor som hotar att krackelera en dag kan aldrig bourgeoisiens dröm om total ideologisk dominans uppfyllas.

I absoluta centrum för all form av diskursanalys (kritisk eller ej) är den sociala konstruktionen av ”vi och de”, man kan säga att Simone de Beauvoirs tanke om ”skapandet av den andre” i sociala relationer är en av diskursanalysens teoretiska fundament. Vilka ”vi” identifierar oss med och känner lojalitet till respektive vilka ”de” är som inte förtjänar ”våra sympatier” är av

---

³¹ ”Bourgeoisie” används av Marx (och Fairclough) som beteckning på den klass som äger fabriker, banker, naturresurser och storföretag. Inom marxistisk teori är det legio att påstå att bourgeoisien genom sitt ägande de facto kontrollerar det moderna samhället och dess institutioner. I denna uppsats kommer begreppen maktelit och bourgeoisie att brukas som synonymer.

³² Framställningen är grundad på Fairclough, 1989, sid. 1-76.

³³ Termen ”skapande av samtycke” är myntad av den amerikanske forskaren Walter Lippman. Se Lippman, 1947, sid. 248

³⁴ Citat ur Fairclough, 1989, sid. 4

³⁵ Citat ur Fairclough, ”Media Discourse”, 1995:a, sid. 14

³⁶ Fairclough, 1989, sid. 23

³⁷ Fairclough, 1989, sid. 84

³⁸ Citat ur Norman Fairclough, ”Critical discourse analysis”, 1995:b, sid. 76

³⁹ Neergaard/Mulinari, ”Den nya svenska arbetarklassen”, 2004, sid. 155-156

avgörande vikt för varje form av diskursanalys⁴⁰. Texters ideologiska och hegemoniska slagsida kan man ofta identifiera just genom att studera hur ”vi” respektive ”de” konstrueras i det aktuella materialet.

1.7 Massmedias diskursiva och politiska makt

Massmedia är en central arena för formulerandet av (ideologiska) diskurser och kampen om hegemonin. Fairclough skriver att *”In the British media, the balance of sources and perspectives and ideology is overwhelmingly in favour of existing power-holders... the media operate as a means for the expression and reproduction of the power of the dominant class and bloc⁴¹”*. Pressen (som en del av massmedia-industrin) är alltså en viktig ideologiproducerande institution i maktelitens tjänst.

Fairclough anser att massmedias politiska makt (som i det nuvarande kapitalistiska samhället är i händerna på bourgeoisien) är så pass stor att medborgare borde undervisas i ”kritisk massmedievetenhet⁴²”. På så sätt skulle människan i det moderna samhället till viss del kunna skydda sin person mot massmedias ideologiska diskurser. Uppgiften blir enbart mer angelägen av det faktum att Fairclough m.fl. kritiska diskursanalytiker menar att massmediala diskurser hela tiden får en allt större roll i den bourgeoisiens försök att bibehålla sin makt⁴³. Den samhällsvetare som söker sambandet mellan diskurser, ideologi, hegemoni och makt kan alltså svårligen ignorera massmedias olika uttrycksformer.

1.8 Tidigare forskning

Som vi kommer att se är det utmärkande draget för dagens politiska situation i Venezuela polariseringen. Det finns två helt olika ”berättelser” av vad som sker i Venezuela under Hugo Chávez’ styre och denna klyfta mellan chavister och oppositionen är inte enbart begränsad till den venezolanska inrikespolitiken. Det gäller i lika hög grad de forskare som har studerat den venezolanska revolutionen under de senaste åren. Detta är anledningen till att de citerade akademiska forskarna i följande studie på många punkter ha diametralt skilda uppfattningar om Venezuela under Chávez och ett faktum läsaren får ha i åtanke när han/hon tar del av beskrivningarna av den politiska situationen i landet.

---

⁴⁰ Se exempelvis Teun Van Dijk, ”Multidisciplinary CDA: A plea for diversity”, sid. 103 i Wodak/Meyer (red.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, 2001. För ett exempel på samma tanke uttryckt av en forskare utanför den kritiska diskursanalysens fält se Chantal Mouffe, ”On the political”, 2005. Se också De Beauvoir, 2006.

⁴¹ Citat ur Fairclough, 1989, sid.51

⁴² Fairclough, 1995:a, sid. 201

⁴³ Fairclough, 1995:a, sid. 201

Statsvetarna Javier Corrales och Michael Penfold har skrivit en teoretisk artikel utifrån demokratisk teori om oppositionen i Venezuela. Deras tes är att Chávez redan har blivit en de facto diktator och att hans beteende gentemot oppositionen bevisar att han egentligen är en klassisk latinamerikansk "Caudillo". Tecken på att Venezuela är en diktatur är bland annat att presidentens ämbetsperiod utökades med ett år, att president Chávez "köpt sig stöd" av de fattiga genom omfattande satsningar på de mest utblottade venezolanerna samt att yttrandefriheten har beskurits⁴⁴. Corrales och Penfold är ytterst kritiska mot Chávez.

Sociologen Víctor Figueroa har gjort en vetenskaplig studie kring den form av demokrati som utvecklats i Venezuela under Chávez. Figueroa gör en åtskillnad mellan inkluderande och exkluderande demokrati. "Exkluderande demokratier" benämner han de stater som präglats av en mycket nyliberal politik med åtföljande extrema klassklyftor men som trots allt erbjuder sina medborgare rösträtt och yttrandefrihet. I praktiken deltar endast landets maktelit i det politiska systemet i sådana stater varav Figueroas beteckning "exkluderande". "Inkluderande demokratier" är stater som inte enbart tillåter befolkningen att rösta utan även garanterar att invånarnas sociala rättigheter såsom utbildning och hälsovård. Figueroa menar att Venezuela sedan Chávez' maktövertagande 1998 kommit att alltmer närma sig idealet om en "inkluderande demokrati" och är följaktligen positiv till den chavistiska administrationen⁴⁵. Latinamerikavetaren Augusto De Venanzi har utfört en teoretisk analys av Hugo Chávez regeringspolitik. Hans viktigaste slutsats är att Venezuela sedan 1998 har förvandlats till en "fasaddemokrati" där den formella demokratins kännetecken (såsom rösträtt, organisationsrätt etc.) finns kvar men där demokratins innehåll försvunnit då alla motvikter till presidentämbetes makt avlägsnats⁴⁶. De Venanzi är alltså motståndare till Chávez-administrationen.

Statsvetaren Christopher Clement har utfört en teoretisk studie över USA:s inställning till demokrati i Sydamerika utifrån fallstudien "Venezuela 1998-2005". Clements viktigaste slutsats är att det ofta upprepade mantrat att USA försöker sprida demokrati till all världens länder är en myt. Demokrati uppmuntras i de fall val kan leda till att USA:s bundsförvanter kommer till makten, i de fall valprocedurer leder till att politiker som USA betraktar som

---

⁴⁴ Javier Corrales och Michael Penfold, "Venezuela: Crowding out the opposition", 2007, *Journal of democracy*, vol. 18, nr 2, sid. 99-113

⁴⁵ Víctor Figueroa, "The Bolivarian government of Hugo Chávez: Democratic alternative for Latin America", 2006, *Critical Sociology*, vol. 32, nr 1, sid. 187-211

⁴⁶ Augusto De Venanzi, "Las miserias del arcaísmo: Un análisis del gobierno del presidente Hugo Chávez, 2006, *Revista Venezolana de análisis de coyuntura*", vol. XII, nr.2, sid. 51-79

fiender vinner val kan supermakten istället motarbeta det demokratiska systemet⁴⁷. Clements sympatier är med den chavistiska regeringen.

Sociologerna Diana Mulinari och Anders Neergaard⁴⁸ har gjort en studie med tydliga marxistiska drag över LO:s förhållande till immigranter och invandrarlöntagare. Inom ramen för denna undersökning har Mulinari och Neergaard utfört en kritisk diskursanalys över hur invandrare presenteras i LO-tidningen för att komma åt den svenska arbetarrörelsens ”invandradiskurs”. Mulinari och Neergaard skriver att *”Bilderna av invandrare i LO-tidningen kan ses som en hierarkisk helhet som utgår ifrån den fundamentala idén om att ”de” är annorlunda- ”de” är inte som vi... Det vi har funnit i vår analys är en enhetlig bild som skapar invandraren som ett problem och en börda. Det finns i stort sett inget material i alla de undersökta artiklarna som framhåller invandraren som en resurs för Sverige eller för arbetarkollektivet⁴⁹”*. Mulinaris och Neergaards studie har inspirerat mig mycket i arbetet med att få fram den svenska pressens Chávez-diskurs. Deras undersökning är ett mycket gott exempel på den kritiska diskursanalysens sätt att analysera konstruktionen av ”vi och dem” i svenskt tidningsmaterial.

Jag har inte funnit någon kritisk diskursanalys över hur svensk press presenterat Hugo Chávez under folkomröstningen 2004⁵⁰.

---

⁴⁷ Christopher Clement, ”United States ”Democracy Promotion” in Latin America”, 2005, *Latin American Perspectives*, vol. 32, nr3, sid. 60-78.

⁴⁸ Mulinari/Neergaard, 2004.

⁴⁹ Citat ur Mulinari/Neergaard, 2004, sid. 153

⁵⁰ Stor nytta och framförallt inspiration har jag däremot fått av Kalle Holmqvists empiriska undersökning (B- uppsats i historia) av Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Göteborgs-Posten och Sydsvenska Dagbladet bevakning av statskuppen i Venezuela 2002. Visserligen saknar denna studie (artikulerad) teori och metod men i praktiken har Holmquist utfört en textanalytisk studie över teman i artiklarna vilket ligger nära min egen studie. Se Holmquist 2005.

2. Presentation av det empiriska materialet

2.1 Den auktoritäre Chavez

Det tema som starkast lyfts fram i rapporteringen är att Chávez är en diktator eller i alla fall en blivande sådan. I pressen är Chávez aldrig politiker, sällan regeringschef och enbart ibland president. De två vanligaste epiteten på Chávez är istället ”kuppmakare” samt ”militär”. Han presenteras gärna med båda etiketterna samtidigt ”*Den förre fallskärms soldaten Hugo Chávez blev känd för allmänheten när han ledde ett kupp försök 1992*⁵¹”. Huvudanklagelsen som framförs mot Chávez är att han har försökt underkänna miljoner namnunderskrifter som oppositionen lämnat in till landets valmyndighet för att slippa utlysa en folkomröstning om sitt presidentskap. Det insinueras gång på gång att Chávez’ beordrat sina anhängare i valmyndigheten att underkänna flera hundratusen namnunderskrifter mot bättre vetande⁵². Presidentens mål beskrivs som att hela tiden beskära friheten och demokratin för att kunna konsolidera sin egen makt. Bl.a. ska Chávez ha försökt provocera fram panikstämning i Venezuela för att få en ursäkt till att införa undantagstillstånd och göra sig av med oppositionen. DN kommenterar händelsen att colombianska legoknektar återfunnits på en ledande oppositionsmedlems ägor med orden ”*Få tror att nästa års venezolanska presidentval kommer att ske programenligt. Den mest sannolika ursäkten vore att landet befinner sig i belägringstillstånd och att ordinära politiska mekanismer satts ur spel. Enligt oppositionen är den pågående affären med legoknektarna det första steget mot ett sådant framsuggererat belägringstillstånd*⁵³”. Ytterligare ett bevis på att Chávez är en auktoritär politiker är de personer som han har knutit till sig under sin tid som Venezuelas president vilka i pressen utpekats som mycket suspekta människor vars demokratiska sinnelag man på goda grunder kan ifrågasätta. Framförallt en person nämns ofta i dessa sammanhang, nämligen Kubas president Fidel Castro.

2.2 Chavez, en ny Castro

Ett återkommande tema i artiklarna om folkomröstningen i Venezuela är betoningen på Hugo Chávez’ vänskap med Fidel Castro. Gång på gång återkommer texter som handlar om att Castro gratulerar Chávez, att Chávez tackar Castro för Kubas sociala insatser i landet etc. Framförallt handlar dock de studerade artiklarna om hur lik Chávez är Castro. I DN den 3 april skriver Mario Vargas Llosa att ”*För egen del trodde jag inte ett ögonblick att tyrannen*

---

⁵¹ Citat ur Peter Andersén, ”Folkhjärte och maktmänniska”, Göteborgs-Posten, 15 augusti 2004

⁵² Se exempelvis TT/Reuters telegram ”Folket får inte rösta om Chavez”, Sydsvenska Dagbladet, 3 mars 2004

⁵³ Citat ur Nathan Shachar, ”Folkarmé ska slå tillbaka kupplaner”, Dagens Nyheter, 18 maj 2004

*Fidel Castros lärning skulle respektera de överenskommelser han ingått med oppositionen, åtminstone inte utan att ha riggat upp ett valfusk som i förväg garanterar honom segern i ett sådant val*⁵⁴. Intrycket av artiklarna är att i och med att Castro är en diktator måste rimligtvis Chávez som samarbetar med den kubanska statschefen också vara en diktator. Så skriver exempelvis Sydsvenska Dagbladet att Chávez *”har den kubanske diktatorn Fidel Castro som mentor*⁵⁵. Att Fidel Castro är en diktator understryks och betonas⁵⁶. Det förekommer inga artiklar som handlar om andra Latinamerikanska statschefer med vilka Chávez också har goda relationer och omfattande utbyte, exempelvis Chávez’ samarbete med Argentinas president Kirchner. Istället lyfts rädslan fram för att Chávez ska förvandla dagens oljerika Venezuela med parlamentarisk demokrati till en fattig enpartistat. Ofta kommenterar reportrarna att Chavez nära relationer till Castro skadar presidenten och hans popularitet i Venezuela. I dessa artiklar porträtteras Chávez ofta som Castros marionett, en man utan egen vilja eller förmåga att fatta självständiga beslut. *”För Venezuelas opposition är Chávez häftiga reaktion ännu ett tecken på att dennes utrikespolitik dikteras från Havanna*⁵⁷.

2.3 Hugo Chávez som narr

Flera artiklar tar i förbifarten upp diverse uttalanden som skänker ett löjes skimmer över den venezolanska regeringschefen. DN kommenterar Hugo Chávez’ retorik i sin rapportering från folkomröstningen, tidningen skriver att *”motståndare kallas ”skithögar”, ”kloakrättor” och värre saker*⁵⁸. Under folkomröstningskampanjen var det främst två av Chavez’ kommentarer som cirkulerade i de största svenska dagstidningarna. Den 28 februari kan GP berätta att Chávez benämnt Zimbabwes diktator Robert Mugabe som en *”frihetshjälte*”. Göteborgsposten konstaterar i samma artikel att såväl Chávez som Mugabe lider av brist på stöd hos den inhemska valkåren⁵⁹. Samma tidning upplyser sina läsare en vecka senare att Chávez liknar George Bush vid *”ett arsel*”. *”President Hugo Chávez tycker att USA:s George W Bush är ett ”arsel” ... - Han var ett arsel som trodde på dem, vrålade Chávez i talet natten till igår*⁶⁰.

---

⁵⁴ Citat ur Mario Vargas Llosa, ”Ett nödrop från Caracas”, Dagens Nyheter, 3 april 2004

⁵⁵ Citat ur Karin Johansson, ”Chávez en nagel i ögat på Bush”, Sydsvenska Dagbladet, 24 maj 2004

⁵⁶ Se exempelvis Peter Andersén, ”Folkhjärte och maktmänniska”, Göteborgs-Posten, 15 augusti 2004

⁵⁷ Citat ur Nathan Shachar, ”Chavez spär på dålig grannsämja”, Dagens Nyheter, 30 augusti 2004

⁵⁸ Citat ur Nathan Shachar, ”Hugo Chávez upp till bevis”, Dagens Nyheter, 14 aug 2004

⁵⁹ Se TT/Reuters telegram, ”Mugabe är en frihetshjälte säger Chavez”, Göteborgs-Posten, 28 februari 2004

⁶⁰ Citat ur TT/Reuters telegram ”President Chavez kallar Bush ett arsel”, Göteborgs-Posten, 2 mars 2004

2.4 Den våldsamme Chávez

Död, arresterad, nationalgardet, skadad, attacker, skottlossning, soldater, blod, fängslad, oroligheter är alla återkommande ord i rapporteringen från folkomröstningskampanjen i Venezuela. Överlag får man en bild av att den venezolanska politiken är mycket våldsam. Våldet som det berättas om i artiklarna riktar sig framförallt mot oppositionen.

”Nationalgardet som sattes in använde både tårgas och gummikulor för att skingra människomassan. Trupperna och folkmassan hamnade i gräl, ett gräl som utvecklades till våldsamer med tårgas mot demonstranterna och stenkastning mot nationalgardet⁶¹”.

Dagens Nyheter skildrar kampanjen kring folkomröstningen i landet med orden *”I två år, fram till söndagens folkomröstning, har Venezuelas politik utspelats på gatan. Oppositionen har försökt kasta presidenten ur sadeln med strejker, regeringens gorillor klår upp journalister eller skickar en lynchmob mot deras redaktioner⁶²”*. Man får här en bild av ett Venezuela på väg in i kaos och instabilitet, regeringen måste tydligen ta till våld för att kunna säkra sin position. Man får som läsare intrycket att Hugo Chávez makt framförallt vilar på militären och att Venezuela styrs genom omfattande användning av våld. Det finns inga artiklar i det studerade materialet som talar om våldsamer begångna av oppositionsanhängare mot chavister.

2.5 Oppositionen

Det understryks i beskrivningarna av oppositionen att detta inte är någon reaktionär eller politiskt högervriden organisation. Tvärtom ges intrycket att de flesta ur den politiska vänstern är motståndare till Hugo Chávez och att landets samtliga fackföreningar är aktiva i oppositionen. Att arbetare, socialister och vänsterintellektuella tar avstånd från Chávez understryks ofta⁶³. En majoritet av de oppositionella som intervjuas beskrivs som gamla Chávez-anhängare som insett sitt misstag och istället nu arbetar för den tidigare motståndarsidan. Det finns inget tvivel om att det är oppositionen som är ”offret” i venezolansk politik och i den studerade pressens behandling av den venezolanska folkomröstningen är identifikationen med oppositionen tydlig. *”Just som jag skriver detta drabbar venezolanska demokrater samman med militärer och kravallpolis i Maracaibo, Caracas och andra städer, i kollisioner som kostat över ett dussin liv, hundratals sårade och*

---

⁶¹ Citat ur TT:s telegram ”Svåra kravaller i Venezuela”, Göteborgs-Posten, 29 februari 2004

⁶² Citat ur Nathan Shachar, ”Upploppen ersätter militärkupperna”, Dagens Nyheter, 22 augusti 2004

⁶³ Se exempelvis Karin Johansson, ”Venezuela: Chavez- en officer och vänsterman”, Sydsvenska Dagbladet 13 augusti 2004 och Mario Vargas Llosa, ”Ett nödrop från Caracas”, Dagens Nyheter, 3 april 2004

som utlöst en stenhård repression emot motståndets ledare⁶⁴”. Det finns alltså inget tvivelsmål i rapporteringen över att demokratin i Venezuela försvaras av oppositionen och bekämpas av Chávez-administrationen. Det framgår också tydligt att vanliga venezolaner sympatiserar med oppositionen och inte med regeringen. GP intervjuar en student på valdagen som berättar att *”Folk applåderade när en medlem av oppositionen kom hit för att rösta, men när en representant för Chávez administration var här fick han inga applåder⁶⁵”*. Efter redovisningen av valresultatet i folkomröstningen (som Chávez vann med över en miljon röster) cirkulerar det i flera dagar anklagelser från oppositionen om att regimen ska ha gjort sig skyldig till valfusk. Varken The Carter Center eller OAS⁶⁶ finner några bevis för påståendet varav ryktena efter ett par dagar avklingar. Det finns inte någonstans i det studerade materialet någon kommentar till det faktum att oppositionsledare ”vetat” att valfusk förekommit strax efter folkomröstningen, ett påstående som uppenbarligen inte var korrekt. *”Oppositionen vädjade på måndagen till omvärlden att ”fördöma det gigantiska fuskets under söndagens val och isolera president Hugo Chavez regim”*. *Enligt oppositionens vallokalsundersökningar var siffrorna 60-40 procent i dess favör... Rafael Naranco, chefsredaktör för tidningen El Mundo var en av Hugo Chávez mest entusiastiska vapendragare fram till häromåret. Nu säger han till DN att det kungjorda resultatet saknar all trovärdighet. – 1998 bars Chávez till makten på en våg av folklig välvilja. Att han idag, efter sex kaotiska år, tvärt emot alla förutsägelser skulle vunnit ytterliggare 1200000 röster är inte möjligt⁶⁷”*. Dessa och liknande uppgifter förblir okommenterade sedan valobservatorerna bekräftat att folkomröstningen gick rätt till.

2.6 Den inkompetente Chávez

En av huvudanklagelserna mot Chávez i pressens rapportering är att han är en inkompetent politiker, denna inkompetens skadar Venezuela och framförallt landets fattigaste medborgare som drabbas hårdast av att nationen missköts⁶⁸. *”Frågan är bara vad Chavez egentligen uträttat för de fattiga under sina sex år i Miraflores. Sjukvården som helhet har inte blivit bättre. Byggindustrin har gått i stå. Bruttonationalprodukten faller. Arbetslösheten är fortsatt stor⁶⁹”*. Flera artiklar menar att Hugo Chávez har försämrat de fattigas levnadsstandard och

---

⁶⁴ Citat ur Mario Vargas Llosa ”Ett nödrop från Caracas”, Dagens Nyheter, 3 april 2004

⁶⁵ Citat ur Peter Andersén, ”Långa köer till valurnorna”, Göteborgs-Posten, 16 augusti 2004

⁶⁶ Står för ”Organization of American States”.

⁶⁷ Citat ur Nathan Shachar, ”Chavez anklagas för valfusk”, Dagens Nyheter, 17 augusti 2004

⁶⁸ Se exempelvis TT/Reuters telegram, ”President Chavez kallar Bush ett arsel”, Göteborgs-Posten, 2 mars 2004

⁶⁹ Citat ur Karin Johansson, ”Ett djupt splittrat land”, Sydsvenska Dagbladet, 23 maj 2004

ökat klassklyftorna i Venezuela⁷⁰. Chávez inkompetens innebär att Venezuelas fattigaste får lida ännu mer än om någon annan politiker hade suttit vid makten. Hans okunnighet resulterar i en högre arbetslöshet och förvärrade ekonomiska problem. En kvinna som GP intervjuat säger ”-Det finns inte en enda del av landet där det är bra. Vägar, utbildning, hälsovård, allt har blivit sämre⁷¹”.

2.7 Motdiskursen

Det är nu en allmänt accepterad kunskap inom den kritiska diskursanalysen att inga diskurser, hur starka de än är, någonsin är intakta. Alla diskurser har ”hål” eller ”rämnor” där en alternativ bild av diskursens innehåll ges. Det är framförallt kring två teman där bilden av Chávez kan nyanseras och en alternativ förståelse av den venezolanska regeringens handlingar kan presenteras, nämligen kring fattigdomsbekämpning samt yttrandefriheten. Ibland kommer fattiga till tals i intervjuer inför folkomröstningskampanjen, många gånger är de besvikna på Chávez och ska denna gång rösta på oppositionen men det händer att de uttalar sig positivt om presidenten och då framförallt för hans insatser i kampen mot fattigdomen. ”Jose Gabriel vill att Hugo Chavez ska sitta kvar som president. Därför kommer han att rösta nej vid söndagens folkomröstning. – Venezuela har aldrig tidigare haft en president som Hugo Chavez. Han stöttar de fattiga⁷²”. Här framkommer en ny syn på Chávez, inte den inkompetente och diktatoriska politikern utan som de fattigas president. En president som bryr sig om Venezuelas mest utsatta befolkningsgrupper. Ingen av de studerade dagstidningarna argumenterar mot att Venezuela blir ett allt mer auktoritärt land. Däremot förekommer det rapporter om Chávez försvar av yttrandefriheten. ”De anser att landet under Chávez ledning är på väg att glida in i en diktatur. Men det är i så fall en diktatur där vem som helst än så länge kan säga vad som helst, hur hätskt som helst. Hittills har regeringen inte förverkligat hoten om ny lagstiftning mot vad man ser som partiskheten i de kommersiella medierna⁷³”. Det finns alltså hål i de studerade tidningarnas Chavez-diskurs som yttrar sig i att det kan förekomma artiklar i det studerade materialet där Chávez framställs som en politiker som bryr sig om de fattiga och försvarar yttrandefriheten.

---

⁷⁰ Osignerad blänkare ”Venezuela går till valurnorna idag”, Göteborgs-Posten, 15 augusti 2004

⁷¹ Citat ur Peter Andersén, ”Mobilisering inför valet – oppositionen i Venezuela kräver arbete och trygghet”, Göteborgs-Posten, 14 augusti 2004

⁷² Citat ur Peter Andersén, ”Massmöte till stöd för Hugo Chavez”, Göteborgs-Posten, 10 augusti 2004

⁷³ Citat ur Karin Johansson, ”Medierna har tagit ställning”, Sydsvenska Dagbladet, 24 maj 2004

3. Venezuela under Hugo Chávez

I fyrtio år fram till Chávez tog makten 1998 existerade det i praktiken enbart två partier i Venezuela, COPEI (höger) samt AD (något radikalare). Även om Venezuela under dessa år var betydligt mer demokratiskt än många andra sydamerikanska stater (som ofta led under militärdiktatorer vid denna tid) var saker och ting långt ifrån idealiska i landet. Korruption, våld mot politiska antagonister och censur var vanligt förekommande och anledningen till att venezolanerna accepterade detta styre berodde till stor del på att Venezuelas oljeinkomster innebar att många medborgare trots regimen kunde njuta av en relativt hög levnadsstandard. Allt detta ändrades under 80-talet då order från IMF:s och Världsbankens styrelser utgick om omfattande nedskärningar och privatiseringar i landet vilket snabbt ledde till ökade klassklyftor. 1989 hade det folkliga missnöjet blivit så stort med den förda politiken att upplopp utbröt. Regeringens svar på krisen var att kalla in militären, i det som har gått till historien som ”El Caracazo” går bedömningen av antalet dödsoffer för arméns våld isär men någonstans mellan 1000 och 2000 personer miste livet under dessa dagar⁷⁴.

”El Caracazo” skapade djup oro inom militären, våldet ledde till att många officerare anslöt sig till en hemlig organisation under Hugo Chávez’ befäl för att störta dåvarande presidenten Perez. Planen verkställdes 1992 då Chávez och andra radikala soldater tillhörande ”Movimiento Bolivariano Revolucionario” försökte få venezolanerna att resa sig genom en statskupp. Venezolanerna svarade dock inte på officerarnas appeller och kuppen misslyckades. Chávez och de andra rebelliska militärerna blev dömda till fängelse. 1993 vinner dock en ny president makten och samma år blir Chávez frisläppt. 1998 vinner Chávez presidentvalet efter det att soldaterna från MBR gjort gemensam sak med Venezuelas vänster och enats bakom den radikala officeren. Chavisterna omformar Venezuela i grunden genom två genomgripande förändringar. För det första utlyser de val till en församling som ska skriva en ny grundlag, ett val som chavisterna vinner vilket leder till att en helt ny konstitution konstrueras och antas i en folkomröstning 1999. För det andra tar regeringen över landets oljebolag PDVSA vilket resulterar i att administrationen med hjälp av inkomsterna från oljeindustrin kan spendera stora summor på diverse olika välfärdsprojekt. Vid tiden för Hugo Chávez makttilträde hade visserligen PDVSA officiellt tillhört den venezolanska staten i decennier men i realiteten gick inte bolagets inkomster till statskassan. Istället tillföll landets

---

⁷⁴ Kalle Holmquist, ”Venezuela och drömmen om ett nytt Amerika”, 2006, sid. 1-20 och Figueroa, 2006, sid. 201-202

oljerikedomar nationens politiska och finansiella elit vilket innebar att Venezuelas fattiga inte hade någon glädje av de omfattande oljekällorna⁷⁵.

I princip kan man säga att det från 1998 fram till idag existerar två olika politiska krafter i venezolansk inrikespolitik, Chavister och oppositionen. Chávez backas upp av en rad vänsterpartier, Venezuelas största fackförening UNT och åtnjuter stöd av radikala latinamerikanska stater som Kuba och Argentina⁷⁶. Chávez är i botten officer och har engagerat hela militären i sitt projekt att förändra Venezuela. Landets olika sociala projekt drivs ofta av soldater och höga politiska ämbeten innehas många gånger av gamla radikala generaler och officerare⁷⁷. Oppositionen består av flera högerpartier, av Fedecamaras (landets arbetsgivarförening), den gamla fackliga centralorganisationen CTV, den katolska kyrkan, den venezolanska massmedia-industrin och stöds av USA och Colombia⁷⁸. USA har i sekler betraktat Latinamerika som sin legitima intressesfär och relationen till Venezuela är av speciell vikt för den enda nu kvarvarande supermakten. Venezuela är nämligen den nation som USA importerar mest olja från⁷⁹.

Det har från oppositionen förekommit mycket kritik mot Hugo Chávez, huvudpunkten i denna är ofta att Chávez är en diktator. Kritiken har sin uppkomst i att Chávez har fått parlamentets godkännande att styra via dekret under perioder, att han använder den statliga TV-kanalen för att sända ett program där han kommenterar dagspolitiken varje söndagseftermiddag, att regeringen använder oljeinkomsterna för att investera stora summor i sociala program vilket innebär att de fattiga känner en lojalitet till regeringen⁸⁰. Chávez har också kritiserats för att ha försvagat de institutioner som balanserat presidentämbetet⁸¹. Den sektor av det venezolanska samhället som stöder oppositionen är alltså mycket negativt inställd till regeringen. En majoritet av de venezolanska medborgarna står dock bakom den nuvarande administrationen och de genomförda reformerna har gjort regeringen populär bland landets armaste invånare. Enligt Figueroa har de senaste årens sociala program bland annat resulterat i att över hundra tusen familjer har fått tillgång till land, att analfabetismen utrotats, att

---

⁷⁵ Holmquist, 2006, sid. 19-24 och Figueroa, 2006, sid. 202-204

⁷⁶ Holmquist, 2006, sid. 58-63

⁷⁷ Figueroa, 2006, sid.202. Se också Magnus Linton, ”Americanos”, 2005, sid. 173

⁷⁸ Holmquist, 2006, sid. 58-63

⁷⁹ Clement, 2005, sid. 65. För en allmän bakgrund till Latinamerikas historia och politik se Eduardo Galeano, ”Latinamerikas öppna ådror”, 1988

⁸⁰ De Venanzi, 2006, sid. 67-68

⁸¹ Corrales/Penfold, 2007, sid. 99-100 och 111

hundratusentals nya bostäder konstruerats, att universitetsutbildningen öppnats för de fattigaste medborgarna och att alla venezolaner nu har tillgång till en högkvalitativ sjukvård⁸².

Oppositionens och USA:s missnöje med den förda politiken tog sig den elfte april 2002 drastiska uttryck; de organiserade gemensamt ett kupp försök mot regeringen⁸³. De mycket Chávez-kritiska forskarna Corrales och Penfold beskriver statskuppen i följande ordalag *"Business leader Pedro Carmona and a military faction staged a coup that briefly removed Chávez from power. Carmona swiftly turned highly punitive against Chavistas, dissolved the National Assembly, and dismissed the elected state governors. His support collapsed and Chávez returned in less than 48 hours from exile at an offshore navy base⁸⁴"*. Under de dygn Chávez sitter inlåst på en militärbas har Carmonas regim ihjäl 60 regeringsanhängare i kampen för att konsolidera sin egen makt. Två år senare försöker oppositionen få till stånd en folkomröstning om Hugo Chávez' presidentskap, då har ett tidigare försök att störta Chávez-administrationen via en generalstrejk redan misslyckats. Man kan i Venezuela kräva en folkomröstning ifall en femtedel av väljarna är villiga att skriva under en begäran om votering kring någon av Venezuelas politiker och oppositionen hävdade i början av 2004 att de hade samlat in tillräckligt många namn för att en folkomröstning skulle genomföras⁸⁵. Vad som skedde därefter finns det olika versioner om varav den svenska pressen presenterade en version som läsaren tagit del av ovan. Journalisten Kalle Holmqvist menar istället att *"Venezuelas centrala valkommission CNE beslöt först att inte godkänna namninsamlingen. Till att börja med hade den startats innan halva mandatperioden gått, vilket inte var tillåtet. Dessutom visade sig listan innehålla namn på tiotusentals avlidna. Flera falska identitetskort avslöjades också. Att valmyndigheten underkände namninsamlingar var inget nytt. Den hade flera gånger underkänt namninsamlingar från regeringsvänliga organisationer⁸⁶"*. Oavsett vem som hade rätt godkänner chavisterna dock till sist oppositionens namninsamling och valet hålls i augusti 2004, ett val Chávez vinner mot oppositionen med nästan 60 % av rösterna bakom sig.

---

⁸²Figuroa, 2006, sid. 207

⁸³Clement, 2005 och Figuroa, 2006, sid. 205-206

⁸⁴Citat ur Corrales/Penfold, 2007, sid. 102

⁸⁵Holmqvist, 2006, sid. 28 och 32

⁸⁶Citat ur Kalle Holmqvist, 2006, sid. 32

4. Analys- Bilden av Chavez

4.1 Den svenska Chávez-diskursen

Vi kan konstatera att det växer fram en tydlig bild av Chavez om vi lägger samman de olika diskursiva bitarna som formar helhetsbilden av den venezolanske regeringschefen, bitar som knappast ger ett intryck av att Hugo Chávez är en demokratiskt vald president.

Det förs inte någonstans i pressens rapportering ens en hypotetisk diskussion om att regeringen skulle kunna ha rätt i sin anklagelse mot oppositionen att denna hade förfuskat miljoner av de inlämnade namnen. Istället utgår journalisterna utan undantag från att oppositionens version är den sanna trots att vi sett att den venezolanska valmyndigheten vid ett flertal tillfällen avslagit krav på folkomröstningar även från chavistiska organisationer. Att Hugo Chávez sedan vann valet överlägset och att oppositionen i folkomröstningen inte ens fick lika många röster som namnunderskrifter till sin inlämnade hemställan tyder på att regeringen mycket väl kan ha haft rätt i sin anklagelse mot oppositionen.

Hugo Chávez val av umgänge som betonas i de tre dagstidningarna är knappast heller av den art som förstärker en politikers demokratiska anseende. Framförallt betonas den nära relationen mellan Fidel Castro och Hugo Chávez. Att hela tiden peka på likheter mellan just Chávez och Castro förstärker bilden av Chávez som en diktator och bidrar till den venezolanska oppositionens ”berättelse” att chavisterna håller på att förvandla Venezuela till ett nytt Kuba. Att Chávez kallas ”överstelöjtnant, officer och fallskärmsjägare” stärker inte heller presidentens demokratiska ”image” eftersom militärer idag många gånger automatiskt förknippas med diktatur så fort de spelar en politisk roll. Det skildrade våldet mot motståndarsidan är ytterliggare ett bevis på att Venezuela är en diktatur. Det säger sig självt att en president som måste förlita sig på statens repressiva institutioner för att tackla sina opponenter knappast kan vara något annat än en enväldshärskare.

Bilden av Chávez är samtidigt bilden av oppositionen och viceversa. I kritisk diskursanalys menar man att diskurser skapas utifrån motsatspar. Ruth Wodak som är en av den kritiska diskursanalysens centrala teoretiker skriver exempelvis att *”We view, and this needs to be emphasized, the discursive construction of ”us” and ”them” as the basic fundamentals of discourses of identity and difference⁸⁷”*. Om Chávez är odemokratisk, våldsam och beroende av utländskt (kubanskt) stöd så är oppositionen demokratisk, fredlig och sant patriotisk. Chavez beskrivs vanligtvis i de aktuella texterna som en ”kuppmakare”. Oppositionen, vars

---

⁸⁷ Citat ur Ruth Wodak ”The discourse-historical approach”, sid. 73 i Wodak/Meyer (Red), *Methods of Critical Discourse Analysis*, 2001

kupp vid det aktuella tillfället enbart låg två år tillbaka i tiden och inte tolv som i Chávez' fall, beskrivs inte en enda gång i det studerade materialet som "kuppmakare". Att oppositionen inte tvekar till att ta till utomkonstitutionella medel för att störta en demokratisk regering finns inte nämnt alls i dessa artiklar. Däremot spekuleras det vid ett par tillfällen att Chávez kanske planerar en ny kupp för att slutgiltigt kunna förklara sig som envåldshärskare över Venezuela. Att oppositionen har ett intimt samarbete med USA är heller ingenting som betonas trots de mycket frekventa hänvisningarna till Chávez' vänskap med Fidel Castro.

Vi kan nu lägga samman dessa olika diskurser eller diskursiva skärvor till en övergripande Chávez-diskurs. Sammantaget växer det då fram en tydlig Chávez-diskurs där Chávez presenteras som en auktoritär, inkompetent, våldsam kuppmakare som bekämpar en fredlig, patriotisk och fullkomligt demokratisk opposition som strider i underläge. De olika diskursiva mosaikplattorna förstärker varandra, när man adderar Chávez våldsamhet, auktoritära sätt, militära bakgrund och vänskap med Fidel Castro får man fram en bild som är större än de enskilda delarna. Den oundvikliga slutsatsen läsaren drar är att Venezuela styrs av en tyrann. Gemensamt formar dessa bilder ett "porträtt av en politiker" som historiker och statsvetare skulle förknippa med namn som Pinochet och Videla. Chávez-paradigmet leder alltså läsaren till att förknippa Venezuelas president till en politisk tradition som i princip ingen människa kan känna någon sympati för. För att svara på vår frågeställning kan vi alltså konstatera att den bild som gavs av Hugo Chávez i svensk dagspress under 2004 års folkomröstning var den av den typiska latinamerikanska diktatorn.

4.2 Chávez-diskursen, en ideologisk konstruktion

Diskursen kan sägas vara det "tolkningsraster" som läsaren använder sig av när han/hon tar del av nyheter. Det är genom skapandet av dessa tolkningsraster som massmedia kan sägas ha makt, en makt som är desto större eftersom den inte framgår tydligt. "*The hidden power of media discourse and the capacity of the capitalist class and other power-holders to exercise this power depend on systematic tendencies in news reporting and other media activities. A single text on its own is quite insignificant: the effects of media power are cumulative... Thus through the way it positions readers... media discourse is able to exercise a pervasive and powerful influence in social reproduction*"⁸⁸. Detta Chávez-tolkningsraster som vi funnit i den studerade pressen gör att i princip alla politiska skeenden i Venezuela tolkas till Chavisternas nackdel, så har vi exempelvis sett att nyheten att oppositionen överraskats med

---

⁸⁸ Citat ur Fairclough, 1989, sid. 54

legoknektar från Colombia i svensk rapportering förvandlas till att handla om hur Hugo Chávez förbereder en kupp mot demokratin! Slutsatsen är minst sagt ologisk om man enbart studerar händelsen, dvs. att den mest Chávez-kritiska regeringen i regionen, Colombia, har ertappats med legoknektar på en ledande oppositionsmedlems ägor. Ifall man läser nyheten utifrån det svenska Chavez-diskursen är den däremot logisk, om oppositionen försvarar demokratin och Chávez gör allt i sin makt för att förvandla Venezuela till en kubansk lydstat måste Chavez själv ha legat bakom attentatet. Det är per definition omöjligt att oppositionen skulle ligga bakom eftersom denna representerar de demokratiska krafterna i Venezuela. Detta är ett utmärkande drag av maktgruppers användande av diskurser, ”de våras” handlingar förskönas medan ”de andras” gärningar smutskastas. Så menar Van Dijk exempelvis att ”*Both at the level of global and local meaning analysis, we thus often witness an overall strategy of positive self-presentation and negative other presentation in which our good things and their bad things are emphasized, and our bad things and their good things are de-emphasized*”⁸⁹. Dagstidningspressen är en viktig aktör i processen att forma ett ”vi” och ett ”de” i politiken, i fallet med folkomröstningen i Venezuela finns det ingen tvekan om att ”vi” ska identifiera oss med oppositionen och följaktligen att chavisterna (de eller med De Beauvoirs ord ”den andre”) är våra politiska antagonister.

Som vi kommer ihåg definierades ideologi inom kritisk diskursanalys som ”*meaning in the service of power*”⁹⁰. Det är tydligt att den Chávez-diskurs vi identifierat faller inom ramen för denna definition och därför kan sägas vara en ideologisk konstruktion. Målet för bourgeoisien är naturligtvis, för att tala med Gramsci och Fairclough, att denna ideologiska konstruktion ska bli ”hegemonisk”, det vill säga, självklar och axiomatisk.

Fairclough menar att ”*The media operate as a means for the expression and reproduction of the power of the dominant class and bloc*”⁹¹. Det är viktigt för makteliten att kunna kontrollera bilden av vad som sker i områden där dess makt hotas, risken finns annars att dess makt även ifrågasätts på andra platser. I detta konkreta fall innebär det att bilden av Chávez måste utformas på ett sådant sätt att den allmänna internationella opinionen inte får sympatier för administrationen och börjar stödja de samhällsförändringar som nu pågår i Venezuela. Det mest effektiva sättet att göra detta är att utpeka Chávez som en tyrann och att följaktligen de

---

⁸⁹ Citat ur Teun Van Dijk, 2001, sid. 103

⁹⁰ Citat ur Fairclough, 1995:a, sid.14

⁹¹ Citat ur Fairclough, 1989, sid. 51

politiska reformer som genomförts i Venezuela sedan 1998 alla är delar i ett auktoritärt projekt som inte syftar till att utvidga, utan tvärtom, avskaffa demokratin i Venezuela.

4.3 En möjlig motdiskurs?

Ett av den kritiska diskursanalysens grundantaganden är att ingen diskurs vid något tillfälle är helt hegemonisk, dvs. det finns alltid rispor i diskursen där alternativa berättelser och motdiskurser existerar. Kampen om hegemonin förs därför ständigt och även om bourgeoisien lyckats få sin diskurs till att bli ”det sunda förnuftet” i en fråga måste den fortsätta sin diskursiva kamp för att denna bild även i fortsättningen ska vara den självklara sanningen. Så menar exempelvis Fairclough att ”*Language is both a site of and a stake in class struggle, and those who exercise power through language must constantly be involved in struggle with others to defend or lose their position*⁹²”. Vi har också funnit hål i Chávez-diskursen, skåror där en annan version av samhällsförändringarna sedan 1998 framkommit. Det framkommer i de studerade artiklarna vid tillfällena att Chávez stödjer de fattigaste venezolanerna samt att han trots allt försvarar yttrandefriheten i landet. För att tala om ett diskursivt brott måste motdiskursen vara stark nog att på allvar kunna utmana den etablerade diskursen⁹³ vilket knappast är fallet i de studerade tidningarna. Dock visar dessa sprickor att det pågår en strid mellan olika verklighetsberättelser i fallet Venezuela och att det är möjligt att vi i framtiden kan se en förändring av den svenska Chávez-diskursen.

---

⁹² Citat ur Fairclough, 1989, sid. 35

⁹³ Mulinari/Neergaard, 2004, sid. 155-156

5. Slutsatser

Vilka slutsatser kan vi då dra av denna studie? I ovanstående uppsats har vi undersökt den svenska Chávez-diskursen. En bärande premis i all form av diskursanalys är att människors verklighetsuppfattning formar deras handlingar, om inte vore det fullständigt ointressant att studera de bärande idéerna och diskurserna i samhället. Dock är det en sak att konstatera att människor påverkas av exempelvis dagstidningars innehåll och en helt annan att säga hur denna påverkan ser ut vilket vi naturligtvis inte kan uttala oss om utifrån en diskursanalytisk studie. För att komplettera våra kunskaper vore det därför önskvärt att gå vidare med annan forskning i detta läge som kan besvara frågor utanför den kritiska diskursanalysens räckvidd. Det mest intressanta vore att via kvantitativa enkätundersökningar mäta frekvensen av olika föreställningar (eller bristen på dessa!) om Hugo Chávez och händelseutvecklingen i Venezuela sedan 1998 hos svenska befolkningen. En sådan forskning skulle inte enbart ge viktig information om svenskars inställning till venezolansk politik utan också ge en mängd intressanta data om förhållandet mellan massmedias övergripande diskurser och människors politiska uppfattningar. Ett annat intressant uppslag vore att bedriva en teoretisk forskning kring temat ”makten över tanken” inom den västerländska politiska filosofin. Redan John Stuart Mill pratar i sin ”On the subjection of Women” om att mannen till stor del grundar sin makt över kvinnan genom att kontrollera hennes tankar⁹⁴. Under nittonhundratalet har ”skapandet av samtycke” intresserat filosofer som Walter Lippman, Antonio Gramsci, Louis Althusser, Stephen Lukes och Noam Chomsky för att endast nämna ett fåtal. Vilka teoretiska övertygelser delar dessa samhällsfilosofer i deras syn på kontrollen över den allmänna opinionen? Vad skiljer dem åt?

Som vi sett framställs Hugo Chávez i de studerade artiklarna som en diktator. Detta trots att Hugo Chávez sedan 1998 vunnit snart tio val och att Amnesty vittnar om att de mänskliga rättigheterna respekteras mer under Chávez’ styre än vad som var fallet tidigare i Venezuela. Givetvis är inte presidentstyre via dekret och förlängda mandatperioder oproblematiska utifrån ett demokratiskt perspektiv. De som utmålar Venezuela som en diktatur idag borde dock ha i åtanke att venezolanerna när som helst kan avsätta sin president, att en överväldigande del av landets press, TV och radio är kraftiga motståndare till regeringen och att administrationen utvidgat rösträtten till medborgargrupper som tidigare inte fått delta i landets styre. Oppositionens demokratiska hängivenhet kan ifrågasättas på betydligt bättre

---

⁹⁴ Se Lukes, 2004, sid. 138-139

grunder. Vi vet naturligtvis inte vad Carmona-diktaturen skulle ha vidtagit för åtgärder om inte venezolanerna varit framgångsrika i sitt försvar av landets regering i april 2002. Dock tyder det faktum att demokratins grundläggande mekanismer sattes ur spel och att 60 chavister mördades av pro-carmona poliser i ”uppresningsaktioner” under de timmar oppositionen styrde landet att det hade varit regim som förde tankarna till Pinochet. Jag har därför mycket svårt att förstå hur oppositionen i svensk press kan framstå som den demokratiska kraften i venezolansk politik oavsett vilka politiska sympatier man i övrigt har. Att förlänga mandatperioder måste i relation till att störta en legitim regering i samarbete med en utländsk makt ändå betraktas som en mycket mild åtgärd. Det är heller inte ointressant att notera att samtliga mördade journalister i Venezuela förra året var Chávez-sympatisörer⁹⁵.

Som vi kommer ihåg var denna studies övergripande intention att undersöka massmedias politiska makt vilken ligger i möjligheten att forma mediekonsumenters bilder av olika aktuella samhällsfenomen. Vad kan vi då säga om massmedias politiska makt?

Dagens positivister inom samhällsvetenskapen förnekar att det finns en ”objektiv” skildring av sociala förhållanden, nypositivister delar Gunnar Myrdals m.fl. en gång mycket omstridda tes att den värderingsfria samhällsvetenskapen är en myt. Om vi erkänner att det är omöjligt att bedriva en samhällsvetenskaplig forskning utan personpåverkan från den enskilda forskaren måste vi rimligtvis också inse att detsamma gäller för journalisten, han kan inte heller ta del av en objektiv, självklar verklighet och måste därför lämna personavtryck i den slutgiltiga nyheten⁹⁶. Nittonhundralets största reportrar som John Reed och George Orwell erkände att journalistens förförståelse hade en inverkan på rapporteringen. De intog samma ståndpunkt som Simone de Beauvoir skulle plädera för som vetenskapligt ideal på fyrtioalet: att reportern naturligtvis måste sträva efter objektivitet i nyhetsbildningen men då personliga övertygelser oundvikligen påverkade korrespondentens val av ämne, vinkling etc. denna också måste tydligt deklarerat sina övertygelser så att läsare kunde bedöma eventuell inverkan av dessa på rapporteringen⁹⁷. Problemet är att denna insikt ännu inte kommit att bli självklar inom nyhetsjournalistiken där legenden om den ”objektiva nyhetsrapporteringen” fortfarande lever. I exempelvis Stig Hadenius och Lennart Weibulls bok ”Massmedier” som är obligatorisk läsning på landets samtliga journalistutbildningar kan man fortfarande läsa rader som ”*Kravet på neutral presentation torde vara obestriddligt för den som eftersträvar en*

---

⁹⁵ Eva Björklund, ”Mediebilden av Latinamerika”, 2007, *Mana*, nr 4, sid.34

⁹⁶ Se Pierre Bourdieu, ”Om televisionen” 1998, sid. 35

⁹⁷ Se John Reed ”10 days that chock the world”, 1928, sid. xii och George Orwells ”Hyllning till Katalonien”, 1984, sid. 159

*opartisk nyhetsförmedling. Journalisten kan inte tillåtas att genom värderande attribut eller på annat sätt ta ställning för eller emot den ena eller andra parten*⁹⁸. Om inte vår tids journalister inser att de, vare sig de vill det eller ej, personligen påverkar på vad som blir en nyhet, hur denna vinklas etc. har varken de eller mediekonsumenterna en chans att kunna bedöma vilka värderingar och åsikter som har påverkat det aktuella reportaget. Paradoxalt nog leder därför tanken på den opartiska journalistiken tvärtom till att nyhetsrapporteringen blir mycket subjektiv. Den fjortonde augusti 2004 kunde man i Dagens Nyheter läsa att ”*Chavez är ingen slug politiker, men hans retoriska talang är i klass med Juan Perons och andra stora populistledares. Han har spunnit en myt kring sig själv som en man av folket och de fattigas beskyddare. Trots att han kommer från en solid medelklassmiljö ser de sämst lottade honom som en av de sina, inte bara i Venezuela. Vulgariteten i hans grovkorniga radiomonologer - där motståndarna kallas ”skithögar”, ”kloakrättor” och värre saker – är nog mer spelad än genuin, han är ingen obildad person och citerar privat gärna Rousseau. Det var inte bara de fattiga som tjusades av Chavez. Många av de intellektuella som nu förbannar honom lämnade allt för att ta plats vid hans rådsbord. Leninister, fascister, antisemitiska hetsare knöts till regimen, men också ansedda experter, journalister och forskare*⁹⁹”. Jag tror att denna form av journalistik skulle ha betydligt svårare att få ett stort genomslag i vår press om reportrarna insåg att det inte existerar någon objektiv nyhetsjournalistik. Alternativt hade alla läsare vetat att ovanstående resonemang är en av hundratals möjliga Chávez-bilder och inte det enda korrekta porträttet av Venezuelas statschef.

Ord har blivit till vapen i vår massmediala tidsålder. Om inte journalister då inser att deras arbete har kommit att bli ett politiskt slagfält där drömmen om ”den objektiva journalistiken” är och förblir ett ouppnåeligt ideal är våra reportrar dömda att sprida det de uppfattar som objektiva fakta vilket oftast innebär de mäktigas version av verkligheten. För precis som en kritisk diskursanalytiker uttryckt det ”*News is not the event, but the partial, ideologically framed report of the event*¹⁰⁰”.

---

⁹⁸ Citat ur Hadenius/Weibull, ”Massmedier”, 2003, sid. 374

⁹⁹ Citat ur Nathan Shachar, ”Hugo Chávez upp till bevis”, Dagens Nyheter, 14 augusti 2004

¹⁰⁰ Citat ur Carmen Rosa Caldas Coulthard, ”Cross-Cultural representation of ”Otherness” in Media Discourse” sid- 274 i Weiss/Wodak (red.) *Critical Discourse Analysis*, 2003

6. Referenser

6.1 Litteratur

- Bergström, Göran/Boréus, Kristina, 2005, *Textens mening och makt*, Lund, Studentlitteratur
- Björklund, Eva, Mediebildens av Latinamerika, 2007, *Mana*, nr 4, sid. 34-35
- Bourdieu, Pierre, 1998, *Om televisionen*, Stockholm, Brutus Östlings Bokförlag
- Börjesson, Mats/Palmblad, Eva, "Introduktion" i Börjesson/Palmblad (red.) 2007, *Diskursanalys i praktiken*, Malmö, Liber
- Caldas Coulthard, Carmen Rosa, Cross-Cultural representation of "Otherness" in Media Discourse, i Weiss/Wodak (red.) *Critical Discourse Analysis*, 2003, New York, Palgrave Macmillan
- Clement, Christopher, United States "Democracy Promotion" in Latin America, 2005, *Latin American Perspectives*, vol. 32, nr3, sid. 60-78.
- Corrales, Javier/Penfold, Michael, Venezuela: Crowding out the opposition, 2007, *Journal of democracy*, vol. 18, nr 2, sid. 99-113
- De Beauvoir, Simone, 2006, *Det andra könet*, Stockholm, Norstedts
- De Venanzi, Augusto, Las miserias del arcaísmo: Un análisis del gobierno del presidente Hugo Chávez, 2006, *Revista Venezolana de análisis de coyuntura*, vol. XII, nr.2, sid. 51-79
- Fairclough, Norman, 1995:b, *Critical Discourse Analysis*, London, Pearson Education
- Fairclough, Norman, 1995:a, *Media Discourse*, London, Hodder Headline PLC
- Fairclough, Norman, 1989, *Language and Power*, London, Longman
- Figueroa, Víctor, The Bolivarian government of Hugo Chávez: Democratic alternative for Latin America, 2006, *Critical Sociology*, vol. 32, nr 1, sid. 187-211
- Franzén, Alexandra, 2006, *Maktens ideologi*, Uppsats framlagd vid statsvetenskapliga institutionen, Lunds Universitet
- Galeano, Eduardo, 1988, *Latinamerikas öppna ådror*, Stockholm, Bokförlaget Prisma
- Goldmann, Kjell/Pedersen, Mogens/Österud, Öyvind, 1997, *Statsvetenskapligt Lexikon*, Stockholm, Universitetsforlaget
- Hadenius, Stig/Weibull, Lennart, 2003, *Massmedier*, Stockholm, Albert Bonniers Förlag
- Holmquist, Kalle, 2005, *Adiós, Hugo Chávez – Svenska morgontidningars rapportering från statskuppen i Venezuela, april 2002*, uppsats framlagd vid Lunds Universitet
- Holmquist, Kalle, 2006, *Venezuela och drömmen om ett nytt Amerika*, Stockholm, Murbruk Förlag

Israel, Joachim, 1972, *Om konsten att lyfta sig själv i håret och behålla barnet i badvattnet – Kritiska synpunkter på samhällsvetenskapens vetenskapsteori*, Stockholm, Rabén & Sjögren

Linton, Magnus, 2005, *Americanos*, Stockholm, Bokförlaget Atlas

Lippman, Walter, 1947, *Public Opinion*, New York, The Macmillan Company

Lukes, Steven, 2005, *Power: A radical view*, New York, Palgrave Macmillan

Lundquist, Lennart, 1993, *Det vetenskapliga studiet av politik*, Lund, Studentlitteratur

Marx, Karl, 2003, *Texter i urval*, Stockholm, Ordfront

Mouffe, Chantal, 2005, *On the political*, London, Routledge

Mulinari, Diana/Neergaard, Anders, 2004, *Den nya svenska arbetarklassen*, Umeå, Boréa Bokförlag

Orwell, George, 1984, *Hyllning till Katalonien*, Stockholm, En bok för alla

Orwell, George, 1959, *1984*, Stockholm, Albert Bonniers Förlag

Reed, John, 1928, *10 days that shook the world*, London, Modern Books Limited

Sahlin, Ingrid, ”Diskursanalys som sociologisk metod” i Katarina Sjöberg (Red.), 1999, *Mer än kalla fakta*, Lund, Studentlitteratur

Sjöberg, Stefan, 2003, *Löntagarfondsfrågan- En hegemonisk vändpunkt*, Avhandling framlagd vid Uppsala Universitet

Van Dijk, Teun, ”Multidisciplinary CDA: a plea for diversity” i Wodak/Meyer (Red.), 2001, *Methods of Critical Discourse Analysis*, London, Sage Publications

Widerberg, Karin, 2002, *Kvalitativ forskning i praktiken*, Lund, Studentlitteratur

Winther Jörgensen, Marianne/Phillips, Louise, 2000, *Diskursanalys som teori och metod*, Lund, Studentlitteratur

Wodak, Ruth, ”The discourse – historical approach” i Wodak/Meyer (Red.), 2001, *Methods of Critical Discourse Analysis*, London, Sage Publications

Wodak, Ruth/Weiss, Gilbert, ”Introduction”, i Weiss/Wodak (Red.), 2003, *Critical Discourse Analysis*, New York, Palgrave Macmillan

6.2 Refererade artiklar

Andersén, Peter, *Folkhjärte och maktmänniska*, Göteborgs-Posten, 15 augusti 2004

Andersén, Peter, *Långa köer till valurnorna*, Göteborgs-Posten, 16 augusti 2004

Andersén, Peter, *Massmöte till stöd för Hugo Chavez*, Göteborgs-Posten, 10 augusti 2004

Andersén, Peter, *Mobilisering inför valet – oppositionen i Venezuela kräver arbete och trygghet*, Göteborgs-Posten, 14 augusti 2004

Johansson, Karin, *Chávez en nagel i ögat på Bush*, Sydsvenska Dagbladet, 24 maj 2004

Johansson, Karin, *Ett djupt splittrat land*, Sydsvenska Dagbladet, 23 maj 2004
Johansson, Karin, *Medierna har tagit ställning*, Sydsvenska Dagbladet, 24 maj 2004
Johansson, Karin, *Venezuela: Chavez- en officer och vänsterman*, Sydsvenska Dagbladet 13 augusti 2004
Shachar, Nathan, *Chavez anklagas för valfusk*, Dagens Nyheter, 17 augusti 2004
Shachar, Nathan, *Chavez spär på dålig grannsämja*, Dagens Nyheter, 30 augusti 2004
Shachar, Nathan, *Folkarmé ska slå tillbaka kupplaner*, Dagens Nyheter, 18 maj 2004
Shachar, Nathan, *Hugo Chávez upp till bevis*, Dagens Nyheter, 14 augusti 2004
Shachar, Nathan, *Upploppen ersätter militärkupperna*, 22 augusti 2004
TT/Reuters telegram, *Folket får inte rösta om Chavez*, Sydsvenska Dagbladet, 3 mars 2004
TT/Reuters telegram, *Mugabe är en frihetshjälte säger Chavez*, Göteborgs-Posten, 28 februari 2004
TT/Reuters telegram, *President Chavez kallar Bush ett arsel*, Göteborgs-Posten, 2 mars 2004
TT:s telegram, *Svåra kravaller i Venezuela*, Göteborgs-Posten, 29 februari 2004
Vargas Llosa, Mario, *Ett nödrop från Caracas*, Dagens Nyheter, 3 april 2004
Venezuela går till valurnorna idag, Göteborgs-Posten, 15 augusti 2004

6.3 Andra källor

www.ts.se/public/pdf/upplagestatistik/dags_05_25feb.pdf, uppgifter från 1/8-2007